

E U R O O P A K E S K P A N K

EURO PANGATÄHTEDE TAASRINGLUS: RAAMISTIK VÕLTSINGUTE TUVASTAMISEKS JA PANGATÄHTEDE SORTIMISEKS RINGLUSKÕLBLIKKUSE ALUSEL KREDIIDIASUTUSTE JA TEISTE SULARAHAKÄITLJATE POOLT

I SISSEJUHATUS

I.1 SELGITUS PANGATÄHTEDE TAASRINGLUSSE LASKMISE ÜHISE RAAMISTIKU KEHTESTAMISE KOHTA

Euroopa Ühenduse asutamislepingu artikli 106 lõige 1 ja EKPSi põhikirja artikkel 16 annavad eurosüsteemile õiguslikud volitused euro pangatähtede emiteerimiseks. Nende volituste täitmise esmane eesmärk on tagada ringlevate euro pangatähtede usaldusväärsus ja säilimine ning seeläbi ka üldsuse usaldus euro pangatähtede vastu. Nimetatud eesmärkide saavutamiseks peab ringluses olevate euro pangatähtede seisukord (kvaliteet) püsima heal tasemel, et tagada pangatähtedele kui maksevahendile üldsuse tunnustus ning kindlustada nende tõrgeteta kasutamine pangatähti vastuvõtvtates seadmetes. Üksnes heas seisukorras pangatähtede ehtsust saab kergesti ja usaldusväärset kontrollida. Et pangatähtede seisukord ringluses paratamatult halveneb, tuleb kulunud või kahjustatud pangatähed ringlusest kiiresti kõrvaldada ja asendada uute või ringluskõlblike pangatähtedega. Lisaks tähendab euro pangatähtede kui maksevahendi usaldusväärseuse kaitse seda, et võltsitud pangatähed tuleb kiiresti tuvastada ja anda viivitamata üle pädevatele riigiasutustele toetamiseks õiguskaitseorganite juurdlustegevust.

Et tagada latus pangatähtedega varustamine ja ringluses olevate pangatähtede hea kvaliteet, oli mõnede riikide keskpankadel krediitiasutustega kokkulepe, et sularaha- ja makseautomaadid¹ peaksid väljastama üksnes neid pangatähti, mida on töödeldud riikide keskpangad.

See strateegia kindlustas, et krediitiasutused omakorda ei väljasta klientidele võltsitud pangatähti. Lisaks tagas see pangatähtede pideva tagasivoolu riikide keskpankadesse ja võimaldas neil tänu piisavale tagastamissagedusele üldjuhul kontrollida ringluses olevate pangatähtede kvaliteeditaset.

Nõukogu 28. juuni 2001. aasta määruse (EÜ) nr 1338/2001 artikkel 6, mis sätestab euro võltsimise takistamiseks vajalikud meetmed, kohustab krediitiasutusi ja kõiki muid asutusi, kelle erialane tegevus hõlmab pangatähtede [ja müntide] sortimist ja üldsusele väljastamist, sealhulgas neid, kes vahetavad eri vääringute pangatähti, nagu valuutavahetuskontorid (edaspidi koondnimetusena „krediitiasutused ja teised sularahakäitlejad“), kõrvaldama ringlusest kõik euro pangatähed [ja mündid], mille kohta nad teavad või mille suhtes neil on piisavalt põhjust uskuda, et need on võltsitud, ning andma need viivitamata üle pädevatele riigiasutustele. Peale selle näeb artikkel 6 ette, et liikmesriigid võtavad vajalikud meetmed tagamaks, et eespool nimetatud kohustuse täitmata jätnud krediitiasutuste ja teiste sularahakäitlejate suhtes rakendatakse tõhusaid, proportsionaalseid ja hoiatavaid sanktsioone.

¹ Termin „sularaha- ja makseautomaadid“ hõlmab käesolevas raamistikus kõiki iseteeninduslikke seadmeid, mis väljastavad pangatähti, olenemata muudest pakutavatest teenustest (nt elektroonilised pangalaekanded, kontoväljavõtete trükkimine jne), välja arvatud ühildatud sisse- ja väljamakseautomaadid.

18. aprillil 2002 võttis EKP nõukogu vastu ühildatud sisse- ja väljamakseautomaatide ning sissemakseautomaatide kasutamist käsitlevad eurosüsteemi eeskirjad (edaspidi "eeskirjad"), mille juhised hõlmavad nii võltsingute tuvastamist kui ka euro pangatähtede sortimise miinimumnõudeid. Pärast eeskirjade rakendamist osalevate riikide keskpankade poolt võivad nende riikide krediidasutused, kus pangatähtede taasringlus oli varem keelatud kas seadusega või keskpangaga sõlmitud kokkulepetega, väljastada klientidele nüüd ka pangatähti, mille asutusesiseseks töötlemiseks on kasutatud peale riigi keskpangalt tellitud seadmete ka eeskirjadega hõlmatud seadmeid.

Eeskirjade vastuvõtmise järel on mõnede riikide keskpangad võtnud meetmeid nende ulatuse suurendamiseks koostöös pangasektori ja valitsusega. Loodud on raamistikud, millega nähakse ette, et krediidasutused ja teised sularahakäitlejad võivad ka edaspidi lasta euro pangatähti taasringlusse tingimusel, et pangatähtede ehtsust ja ringluskõlblikkust kontrollitakse nõuetekohaselt sularahatöötluses kasutatavate seadmete abil, mida riikide keskpangad on edukalt katsetanud kooskõlas eurosüsteemi ühiste katsemenetlustega. Et krediidasutuste roll sularaha tsüklis on riigiti erinev ja eeskirjade rakendamine riiklikul tasandil ebahühtlane, kehtib euroalal praegu kolm mudelit:

1. krediidasutused võivad klientidele väljastada üksnes riigi keskpangalt saadud pangatähti.² Pangatähtede taasringlusse laskmine on lubatud vaid ühildatud sisse- ja väljamakseautomaatide kaudu, mida eurosüsteem on katsetanud;
2. krediidasutused võivad klientidele väljastada üksnes riigi keskpangalt saadud pangatähti.² Pangatähtede taasringlusse laskmine on lubatud vaid juhul, kui nende ehtsust ja ringluskõlblikkust on kontrollitud ühildatud sisse- ja väljamakseautomaatide või muude seadmete abil, mida eurosüsteem on edukalt katsetanud;
3. krediidasutused ei ole pangatähtede taasringlusse laskmisel seotud riigi keskpanga määrustega, kuid peaksid tegema riigi keskpangaga koostööd ja järgima tema juhiseid.

Tänu euro pangatähtede taasringlusse laskmise võimalusele saavad krediidasutused ja teised sularahakäitlejad täita tõhusamalt ja tasuvamalt oma rolli rahaga varustamises. Et vältida konkurentsi moonutamist ja seada euroalal sisse pangatähtede taasringlusse laskmise ühtlustatud nõuded, on eurosüsteem kokku leppinud üldraamistikus, mida rakendatakse kogu euroalal. See raamistik hõlmab krediidasutusi ja teisi sularahakäitlejaid ning sätestab ühised eeskirjad pangatähtede taasringlusse laskmiseks, eelkõige võltsingute tuvastamiseks, ja miinimumnõuded euro pangatähtede ringluskõlblikkuse kontrollimiseks.

1.2 KÄESOLEVA RAAMISTIKU EESMÄRGID

Käesoleva raamistiku põhieesmärgid on esiteks aidata krediidasutustel ja teistel sularahakäitlejatel täita nõukogu määruse (EÜ) nr 1338/2001 artiklis 6 sätestatud kohustusi. Teine eesmärk on rakendada tõhusalt krediidasutuste ja teiste sularahakäitlejate ühtset pangatähtede taasringlusse laskmise poliitikat, et vältida konkurentsi moonutusi euroalal ning aidata kaasa ühtse euro rahapiirkonna moodustamisele. Kolmandaks soovitatakse krediidasutustel ja teistel sularahakäitlejatel piisava tähelepanuga jälgida euro pangatähtede käitlemisnõudeid, et säilitada ringluses olevate pangatähtede kvaliteet ja ehtsus.

² Väiksemad börsivälised sularahatehingud jäetakse sellest sättest tavaliselt välja.

Tuleks märkida, et krediidasutustele ja teistele sularahakäitlejatele ei hüvitata mingeid kulusid, mis võivad tekkida seoses käesoleva raamistiku rakendamisega või juhul, kui EKP või riikide keskpangad nõuavad muid meetmeid ringluses olevate pangatähtede kvaliteedi parandamiseks või otsustavad emiteerida muudetud või uute turvaelementidega euro pangatähti. Lisaks võib eurosüsteem, omades volitusi seoses euro pangatähtede emiteerimisega, käesolevat raamistikku igal ajal muuta, selle tühistada või võtta muid meetmeid ringluses olevate euro pangatähtede usaldusvärsuse ja säilimise tagamiseks.

2 RAAMISTIK EURO PANGATÄHTEDE TAASRINGLUSSE LASKMISEKS KREDIIDASUTUSTE JA TEISTE SULARAHAKÄITLEJATE POOLT

Käesolev üldraamistik ei piira nõukogu määrust (EÜ) nr 1338/2001 ega ka riiklike meetmeid, mille liikmesriigid on võtnud vastavalt sellele nõukogu määrusele, ning aitab kaasa eurosüsteemi pädevusvaldkonda kuuluvate meetmete sujuvale rakendamisele.

2.1 PANGATÄHTEDE TAASRINGLUSE ÜLDNÕUDED

2.1.1 SULARAHATÖÖTLUSES KASUTATAVATE SEADMETE MÄÄRATLUS

Sularahatöötles kasutatavad seadmed, mida krediidasutused ja teised sularahakäitlejad kasutavad käesolevas dokumendis käsitletud taasringlusega seotud eesmärkidel, jagunevad järgmistesse rühmadesse:

1. Iseteeninduslikud seadmed, näiteks ühildatud sisse- ja väljamakseautomaadid ning sissemakseautomaadid.
2. Töötajate käideldavad seadmed. Töötajate käideldavad seadmed saab jagada (i) seadmeteks, mis kontrollivad pangatähtede ehtsust ja ringluskõlblikkust, nt pangatähtede töötlemise seadmed/sularahasortid, ning (ii) seadmeteks, mis kontrollivad ainult pangatähtede ehtsust. Kõik töötajate käideldavad seadmeliigid peavad võimaldama töödelda rahapakke, liigitada seadme operaatori sekkumiseta üksikuid pangatähti ehtsateks või kahtlustäratavateks (tagasilükatavad pangatähed) ning sortida kahtlustäratavad (tagasilükatavad) pangatähed ja eraldada need ehtsaks tunnistatud pangatähtedest.

Edaspidi kasutusele võetavad seadmeliigid või muud sularaha käitlemise seadmed, millel on eespool mainitud seadmeliikidega samad funktsioonid ja kasutajad, peavad vastama allpool sätestatud üldnõuetele, et nende abil saaks töödelda pangatähti, mida sularaha- ja makseautomaatide või muude iseteeninduslike seadmete kaudu uuesti väljastatakse.

Eespool mainitud seadmeliigid peavad olema kohandatavad, et kindlustada uute võltsingute usaldusväärne tuvastamine. Peale selle peavad asjakohased seadmed olema kohandatavad rohkem või vähem piiravatele ringluskõlblikkuse nõuetele.

- 3 Käesolev dokument ei hõlma järgmisi sularahatöötles kasutatavaid seadmed: (1) pangatähtede ehtsust kontrollivad seadmed, mille puhul peab pangatähe ehtsuse üle otsustama seadme kasutaja; (2) pangatähtede ehtsust kontrollivad seadmed, mis töötlevad korraga ühte pangatähte või mitut pangatähte pakki ning liigitavad need ilma kasutaja vahelekkumiseta ehtsaks või kahtlustäratavaks, kuid ei eralda kahtlustäratavaid pangatähti automaatselt ehtsatest; (3) töötajate käideldavad automatiseeritud abiseadmed (automatiseeritud kassaseifid), mida krediidasutuste tellerid kasutavad seifina tööpäeva jooksul.

2.1.2 PÕHIMÕTTED

Krediidiasutused ja teised sularahakäitlejad väljastavad klientidele uuesti üksnes neid euro pangatähti, mille ehtsust ja ringluskõlblikkust on nõuetekohaselt kontrollitud vastavalt EKP poolt käesolevas dokumendis seatud kriteeriumidele ja võimalikele täiendavatele korraldustele, mida riikide keskpangad võivad anda käesoleva raamistiku rakendamiseks. Need siseriiklikud korraldused ei tohi mõjutada võrdseid võimalusi, peavad olema täielikult kooskõlas käesoleva raamistiku nõuetega ja neist teatatakse korrapäraselt eurosüsteemile.

Samuti peavad krediidiasutused ja teised sularahakäitlejad täitma kõiki kohustusi, mis on sätestatud võltsimist käsitlevates ühenduse või siseriiklikes õigusaktides.

Taasringlusse lastavate pangatähtede ehtsust ja ringluskõlblikkust kontrollitakse sularahatöötluses kasutatavate seadmete abil, mida riikide keskpangad on edukalt katsetanud. Teisel juhul viivad kontrolli läbi vastava väljaõppe saanud töötajad.

Sularaha- ja makseautomaatide või muude iseteeninduslike seadmete kaudu lastakse pangatähed uuesti ringlusse ainult juhul, kui nende ehtsust ja ringluskõlblikkust on kontrollitud sularahatöötluses kasutatavate seadmete abil, mida riigi keskpang on eelnevalt edukalt katsetanud.

Pangatähti, mille ehtsust on kontrollinud vastava väljaõppe saanud töötajad kas manuaalselt või ilma sularahatöötluses kasutatavate seadmeteta, mida on edukalt katsetatud, ei tohi lasta tagasi ringlusse sularaha- ja makseautomaatide ega muude iseteeninduslike seadmete kaudu. Pärast ringluskõlblikuks tunnistamist võivad neid uuesti väljastada üksnes töötajad sularahaväljamaksetena.

Pangatähti, mille ehtsust ja ringluskõlblikkust ei ole kontrollitud, ei tohi lasta uuesti ringlusse ning need tuleb tagastada vastutavale riigi keskpangale või tema määratud esindaja(te)le.

2.1.3 ERANDID

(a) Sularaha- ja makseautomaatide või muude iseteeninduslike seadmete kaudu taasringlusse lastavate pangatähtede ringluskõlblikkuse manuaalne kontroll

Krediidiasutuste väikestes harukontorites, kus tehakse vähe sularahatehinguid, võivad erandina lõikes 2.1.2 toodud põhimõtetest teostada nende pangatähtede ringluskõlblikkuse kontrolli, mis lastakse uuesti ringlusse sularaha- ja makseautomaatide või iseteeninduslike seadmete kaudu, vastava väljaõppe saanud töötajad, kes peavad täitma sortimise miinimumnõudeid (manuaalne sortimine ringluskõlblikkuse alusel), mis on sätestatud käesoleva dokumendi lisas.⁴ Ehtsust kontrollitakse vastavate seadmete abil, mida on katsetanud riigi keskpang. Krediidiasutused, kes teevad tihedat koostööd riikide keskpangadega, piiravad ringluskõlblikkuse manuaalse kontrolli läbivate pangatähtede mahtu 5%ga kõigist vastava nimiväärtusega pangatähtedest, mis lastakse sularaha- ja makseautomaatide ning muude iseteeninduslike seadmete kaudu riiklikul tasandil uuesti ringlusse.

(b) Vääramatü jõud

Vääramatü jõu korral, mis määratletakse kooskõlas vastava riigi õigussüsteemiga, kus krediidiasutus või muu sularahakäitleja on asutatud, ning mille tulemusena pangatähtedega varustamine oluliselt halveneb, võivad krediidiasutused ja teised sularahakäitlejad lasta ladusa

⁴ Taotluse korral edastavad riikide keskpangad raamistiku lisa krediidiasutustele, teistele sularahakäitlejatele ja sularahatöötluses kasutatavate seadmete tootjatele.

pangatähtedega varustamise tagamiseks teostada ehtsuse ja ringluskõlblikkuse kontrolli erandlikult ja ajutiselt vastava väljaõppe saanud töötajatel, kooskõlas käesolevas dokumendis esitatud nõuetega. Sellise vääramatü jöu ilmnemisel peab vastav krediiciasutus või muu sularahakäitleja asjassepuutuvat riigi keskpanga kohe teavitama, et vastava väljaõppe saanud töötajad kontrollivad pangatähtede ehtsust ja ringluskõlblikkust manuaalselt. Lisaks sellele teatatakse vääramatü jöu täpsed asjaolud ja euro pangatähtede manuaalse kontrolli arvatav kestus.

2.1.4 SULARAHHA- JA MAKSEAUTOMAATIDE NING MUUDE ISETEENINDUSLIKE SEADMETE KÄSITSEMINE KOLMANDATE ISIKUTE POOLT

Muud organisatsioonid, eelkõige jaekaubandusettevõtted, kes kasutavad üldsusele euro pangatähtede väljastamiseks iseteeninduslikke seadmeid (nt sularaha- ja makseautomaate), peavad kontrollima pangatähtede ehtsust ja ringluskõlblikkust kooskõlas käesolevas raamistikus esitatud nõuetega, olenemata sellest, kas neid organisatsioone käsitletakse nõukogu määruse (EÜ) nr 1338/2001 artiklis 6 või mitte. Eurosüsteem jälgib arenguid selles valdkonnas.

2.2 VÖLTSINGUTE TUVASTAMINE

Võltsitud pangatähtede kõrgetasemeline tuvastamine ja nende taasringlusse laskmise vältimine on otsustava tähtsusega. Seetõttu peavad sularahatöötluses kasutatavad seadmed, mille abil kontrollitakse euro pangatähtede ehtsust, suutma võltsitud pangatähed usaldusväärsetl tuvastada ja need ehtsatest eraldada. Krediiciasutused, kes lasevad euro pangatähti uuesti ringlusse töötajate tehtavate sularahaväljamaksetena, peavad tagama, et nende pangatähtede ehtsust on kontrollinud vähemalt vastava väljaõppe saanud töötajad.

Võltsitud ja arvatavalt võltsitud pangatähed antakse viivitamata üle pädevale asutusele siseriikliku korra järgi, mis on kooskõlas nõukogu määrusega (EÜ) nr 1338/2001.

2.3 RINGLUSKÖLBMATUTE PANGATÄHTEDE TUVASTAMINE

Uuesti ringlusse lastavate pangatähtede ringluskõlblikkust kontrollitakse kooskõlas eurosüsteemi ühiste sortimise miinimumnõuetega, mis on sätestatud käesoleva dokumendi lisa ning moodustavad raamistiku lahutamatu osa. Ringluskõlbmatud pangatähed tuleb tagastada riigi keskpangale. Kuna kahe väikseima nimiväärtusega pangatähed (5- ja 10-eurosed) kuluvad ja rebenevad ringluses üldjuhul rohkem, tuleks nende nimiväärtustega pangatähti väljastada korrapäraselt jaekaubandusettevõtetele ja üldsusele, et kindlustada ringluses olevate pangatähtede hea kvaliteet.

Üksikkriteeriumid ringluskõlblikkuse alusel sortimiseks on sätestatud selleks, et säilitada euroala riikides ringluses olevate euro pangatähtede kvaliteet. Nimetatud eesmärgi saavutamiseks võib EKP need nõuded uuesti läbi vaadata.

Et tagada sularaha tsükli tõrgeteta toimimine ja ringluses olevate pangatähtede hea kvaliteet, jälgivad riikide keskpangad euro pangatähtede kvaliteeditaseme arengut oma õigusruumis. Juhul, kui ringluses olevate teatud nimiväärtusega pangatähtede kvaliteeditase halveneb, võivad riikide keskpangad anda juhiseid ringluskõlblikkuse kontrolli süsteemide seadistuse korrigeerimiseks, teavitades sellest EKPd.

2.4 SULARAHATÖÖTLUSES KASUTATAVATE SEADMETE ABIL TÖÖDELDAVATE EURO PANGATÄHTEDE LIIGITUS JA KÄITLEMINE

2.4.1 ISETEENINDUSLIKUD SEADMED

Iseteeninduslike seadmete puhul tuleb hoiustatavad pangatähed liigitada ühte järgmistest kategooriatest. Seadmed, mis ei kontrolli hoiustatavate pangatähtede ringluskõlblikkust ega lase ringluskõlblikke pangatähti uuesti ringlusse, näiteks sissemaksautomaadid, ei pea eristama kategooriaid 4a ja 4b.

Tabel I Pangatähtede liigitus iseteeninduslike seadmete abil ja nende edasine käitlemine

Kategooria	Liigitus	Omadused	Käitlemine
1	Ei ole pangatäht, ei tunnista euro pangatähena	Põhjused, miks ei tunnista pangatähena: – Vale motiiv ja formaat; – Sisestamisel esinenud viga (nt kahe pangatähe üheaegne sisestamine jne); – Suured murtud nurgad või puuduvad osad; – Käitsi valmistatud pangatähed, eralduskaardid jne; või – Tegemist ei ole euro pangatähena.	Tagastatakse kliendile
2	Objektid, mida peetakse arvatavalt võltsitud euro pangatähtedeks. ¹⁾	Motiivi ja formaati tunnustatakse, kuid üks või mitu turvaelementi puudub või ei vasta selgelt nõuetele.	Kõrvaldatakse ringlusest. Vastavalt siseriiklikele õigusaktidele antakse ehtsuse kontrollimiseks koos teabega konto omaniku kohta üle pädevatele riigiasutustele võimalikult kiiresti, ent hiljemalt 20 tööpäeva pärast pangatähe sisestamist seadmesse. Ei krediteerita konto omanikule.
3	Euro pangatähed, mille ehtsus ei ole kindel.	Motiiv ja formaat on äratuntavad, kuid pangatähe turvaelemente ei tunnista kas halva kvaliteedi ja/või nõuetele mittevastavuse tõttu. Üldjuhul on tegemist kahjustatud või määrdunud pangatähtedega.	Pangatähti tuleb töödelda eraldi ja anda vastavalt siseriiklikele õigusaktidele ehtsuse kontrollimiseks üle pädevatele riigiasutustele võimalikult kiiresti, ent hiljemalt 20 tööpäeva pärast pangatähe sisestamist seadmesse. ²⁾ Teavet konto omaniku kohta tuleb säilitada 8 nädalat pärast seda, kui seade on pangatähe tuvastanud. Taotluse korral tehakse see teatavaks. Teisel juhul võib kokkuleppel riigiasutustega anda konto omaniku tuvastamist võimaldava teabe pädevatele riigiasutustele üle koos kolmanda kategooria pangatähtedega. Võidakse krediteerida konto omanikule.
4a	Euro pangatähed, mis on tunnustatud ehtsaks ja ringluskõlblikuks.	Kõik ehtsuse ja ringluskõlblikkuse kontrolli viisid, mida seade võimaldab, andsid positiivse tulemuse.	Võib lasta taasringlusse. Krediteeritakse konto omanikule.
4b	Euro pangatähed, mis on tunnustatud ehtsaks ja ringluskõlbmatuks.	Kõik ehtsuse kontrolli viisid, mida seade võimaldab, andsid positiivse tulemuse. Ringluskõlblikkuse kontrolli viisid, mida seade võimaldab, andsid negatiivse tulemuse.	Ei tohi lasta taasringlusse ja tuleb tagastada riigi keskpangale. Krediteeritakse konto omanikule.

1) Reeglina hõlmab teine kategooria enamikku sularahakäitlejate saadud pangatähti, mille kohta nad nõukogu määruse (EÜ) nr 1338/2001 artikli 6 tähenduses „teavad või mille suhtes neil on piisavalt põhjust uskuda, et need on võltsitud“. Lõpliku otsuse euro pangatähtede osas langetab riigi keskpang.

2) Kui kolmanda kategooria pangatähti füüsiliselt kategooriate 4a ja 4b pangatähtede seast ei eraldata, käsitletakse kõiki pangatähti kolmandasse kategooriasse kuuluvana ning need antakse üle pädevatele riigiasutustele.

Et kindlustada võimalus pangatähe omanik uuesti tuvastada ja parandada sellega turvalisuse taset, on vaja registreerida ja teha kindlaks (i) teise ja kolmanda kategooria pangatähed/võltsingud ning (ii) vastava konto omanik. Et võltsinguid, mille riigi keskpank on liigitanud kolmandasse kategooriasse, oleks võimalik seostada konto omanikuga, tuleb pangatähe identifitseerimistunnuseid koos tuvastatud kliendi andmetega säilitada vähemalt kaheksa nädalat pärast seda, kui seade on pangatähed tuvastanud, juhul kui teave koos kolmanda kategooria pangatähtedega ei ole edastatud pädevatele riigiasutustele.

Politseiasutused soovivad kasutada videojärelvalvet, mis võiks pakkuda kuritegude vastu täiendavat kaitset. Videojärelvalve puhul kohaldatakse siseriiklike õigusakte.

2.4.2 TÖÖTAJATE KÄIDELDAVAD SEADMED

Töötajate käideldavad seadmed peavad liigitama pangatähed kahtlustatavateks või ehtsateks. Ehtsate pangatähtede ringluskõlblikkust tuleb kontrollida ja eraldada kõlbmatud pangatähed kõlblikest.

Tabel 2 Pangatähtede liigitus töötajate käideldavate seadmete abil ja nende edasine käitlemine			
Kategooria	Liigitus	Omadused	Käitlemine
A	(i) Objektid, mida ei tunnista euro pangatähtedena või (ii) arvatavalt võltsitud euro pangatähed.	Põhjused, miks objekte ei tunnista pangatähtedena: – Sisestamisel esinenud viga (nt kahe pangatähe üheaegne sisestamine jne); – Vale motiiv ja formaat; – Suured murtud servad või puuduvad osad; – Kätsiti valmistatud pangatähed, eralduskaardid jne; – Tegemist ei ole euro pangatähega; – Motiivi ja formaati tunnustatakse, kuid üks või mitu turvaelementi puudub või ei vasta selgelt nõuetele; või – Motiiv ja formaat on äratuntavad, kuid pangatähe turvaelemente ei tunnista kas halva kvaliteedi ja/või nõuetele mittevastavuse tõttu. Üldjuhul on tegemist ringluskõlbmatute või määratud pangatähtedega.	(i) Objektid, mida ei tunnista euro pangatähtedena: nt tühi paber, muud vääringud ja tšekid. Pärast visuaalset hindamist töötaja poolt tuleb need objektid eraldada kahtlustatavate euro pangatähtede seast. (ii) Kõiki muid objekte, s.o kahtlustatavaid euro pangatähti, tuleb töödelda eraldi ja anda need vastavalt siseriiklikele õigusaktidele ehtsuse kontrollimiseks üle pädevatele riigiasutustele võimalikult kiiresti, ent igal juhul 20 tööpäeva jooksul pärast pangatähtede sisestamist seadmesse.
B 1	Pangatähed, mis on tunnustatud ehtsaks ja ringluskõlblikuks.	Kõik ehtsuse ja ringluskõlblikkuse kontrolli viisid, mida seade võimaldab, andsid positiivse tulemuse.	Võib lasta taasringlusse. Krediteeritakse konto omanikule.
B 2	Pangatähed, mis on tunnustatud ehtsaks ja ringluskõlbmatuks.	Kõik ehtsuse kontrolli viisid, mida seade võimaldab, andsid positiivse tulemuse. Ringluskõlblikkuse kontrolli viisid, mida seade võimaldab, andsid negatiivse tulemuse.	Ei tohi lasta taasringlusse ja tuleb tagastada riigi keskpangale. Krediteeritakse konto omanikule.

2.5 TEAVE EURO PANGATÄHTEDE JA NENDE TURVAELEMENTIDE KOHTA

Teavet euro pangatähtede ja nende turvaelementide kohta jagati asjaomastele turul osalejatele euro kasutuselevõtule eelnenud katsetuste raames 2000. ja 2001. aastal. Selles osas teeb eurosüsteem ka edaspidi koostööd asjaomaste kolmandate isikutega. Eurosüsteem teavitab krediitiasutusi ja teisi sularahakäitlejaid muudetud või uute turvaelementidega euro pangatähtede emiteerimisest piisavalt aegsasti, et võimaldada neil teha õigeaegseid ettevalmistusi uute euro pangatähtede käitlemiseks.

2.6 RIIKIDE KESKPANKADE ÜHINE KATSEMENETLUS SULARAHATÖÖTLUSES KASUTATAVATE SEADMETE PUHUL, MIDA KASUTATAKSE PANGATÄHTEDE TAASRINGLUSSE LASKMISEKS

Lõikes 2.1.1 määratletud sularahatöötles kasutatavate seadmete abil töödeldud euro pangatähtede taasingluse laskmine eeldab käesoleva raamistiku järgi selliste seadmete kasutamist, mille kohta tootja on tõestanud, et need vastavad käesolevas dokumendis esitatud nõuetele. Sel eesmärgil võimaldavad riikide keskpangad tootjatel asjakohastes paikades ühiselt katsetada pangatähtede kontrolli süsteeme ja sularahatöötles kasutatavaid seadmeid laia valiku ajakohaste euro võltsingute ning ehtsate ringluskõbllike ja ringluskõblmatute euro pangatähtede abil. Nimetatud katsed ja nende tulemused kehtivad kogu euroalal. Igat tüüpi iseteeninduslikke ja töötajate käideldavaid seadmeid, mida riigi keskpank on vastavalt eurosüsteemi ühistele katsemenetlustele edukalt katsetanud, võib kasutada kogu euroalal kooskõlas siseriiklike õigusaktidega ja teiste riikide keskpankade poolt uuesti katsetamata. Eurosüsteem avaldab EKP ja riikide keskpankade kodulehtedel nimekirja iseteeninduslikest ja töötajate käideldavatest seadmetest, mis on määratletud lõikes 2.1.1 ning läbinud riigi keskpangas ühise katsemenetluse. Kui eelnevalt edukalt katsetatud seadmeliik ei läbi riigi keskpanga korraldatud korduskatset, eemaldatakse see EKP ja riikide keskpankade kodulehtedelt. Krediidiasutused ja teised sularahakäitlejad, kes selliseid seadmeid paigaldavad, peavad enne seadmete kasutuselevõttu teavitama vastava riigi keskpanka (vastavate riikide keskpanku).

Pärast seadmete edukat katsetamist ei väljasta riikide keskpangad tootjatele ega muudele kolmandatele isikutele seadmete kohta mingeid tunnistusi. Riigi keskpank võib edukalt katsetatud seadme kohta siiski väljastada kokkuvõtliku katsearuande.

Katse kehtib ainult kontrollitud võltsingute kohta. Eurosüsteemil ei ole formaalseid kohustusi, kui riikide keskpankade poolt edukalt katsetatud seadmed ei vasta käesolevas raamistikus sätestatud nõuetele. Seega on krediidiasutuste ja teiste sularahakäitlejate kohustus koostöös seadmete tootjatega seadmeid uuendada, paigaldades seadmetele vastavalt tootjalt saadud ehtsuskontrolli riist- ja/või tarkvara ajakohastatud versioone. Eurosüsteem kehtestab korra, mille alusel abistada asjaomaseid kolmandaid isikuid (tootjaid ja seadmete operaatoreid), et nad jõuaksid oma tooteid õigeaegselt uuendada, ning anda krediidiasutustele teavet ajakohaste võltsingute kohta koos masinloetavate turvaelementide imitatsioonidega. Krediidiasutused ja teised sularahakäitlejad nõuavad, et pärast igat võltsingute tuvastamise riist- ja/või tarkvara uuendust laseksid seadmete tootjad riigi keskpangal vastavat seadmeliiki katsetada.

Tootjad peavad andma riikide keskpankadele asjakohast teavet selle kohta, kuidas kohandada seadmeid uute võltsingute tuvastamiseks ja/või rohkem või vähem piiravate ringluskõblikkuse nõuete täitmiseks kas (i) üksnes juhul, kui nõutakse tarkvarauuendusi või (ii) juhul, kui nõutakse nii tarkvara- kui ka riistvarauuendusi. Selle teabe kohta kehtib asjaosaliste sõlmitav vaikumiskokkulepe.

2.7 RIIKIDE KESKPANKADE TEOSTATAV JÄRELEVALVE

Krediidiasutused ja teised sularahakäitlejad peavad korrapäraselt andma riikide keskpankadele järgmist teavet, et eurosüsteem saaks jälgida käesoleva raamistiku täitmist:

- üldteave pangatähtede taasingluse ja sularahakeskuste kohta;
- statistilised andmed sularahatehingute mahu kohta;

- teave pangatähtede taasringlusse laskmiseks kasutatavate seadmete ning sularaha- ja makseautomaatide kohta; ning
- teave pankade harukontorite kohta, kus tehakse vähe sularahatehinguid ning kus ringluskõlblikkust kontrollitakse manuaalselt.

Eurosüsteem määratleb esitatavate andmete üksikasjad 2005. aasta esimesel poolel, pidades nõu pangasektoriga.

Krediidiasutused ja teised sularahakäitlejad võimaldavad riikide keskpankadel kontrollida kasutatavate seadmete süsteemi, et hinnata pangatähtede ehtsuse ja ringluskõlblikkuse tuvastamist (kui see on asjakohane) ning tehingute jälgimist (iseteeninduslike seadmete puhul). Selle käigus võivad riikide keskpangad kontrollida ka korda, mis reguleerib kõnealuste seadmete käitlemist, töödeldud pangatähtede edasist käitlemist, ning valimipõhiselt ka vastava väljaõppe saanud töötajate teostatavat pangatähtede sortimist ringluskõlblikkuse alusel. Kui riigi keskpank leiab inspektsiooni käigus vastuolusid, peavad krediidiasutused või teised sularahakäitlejad võtma vajalikke meetmeid, et tagada käesolevas raamistikus sätestatud nõuete täitmine nii kiiresti kui võimalik. Kui süsteemi kontrolli käigus avastatakse, et sularahatöötluses kasutatav teatud liiki seade ei tuvasta kõiki ajakohaseid võltsinguid, peab vastav asutus kohe kõiki oma asjaomaseid seadmeid uuendama. Lisaks sellele lepib eurosüsteem seadmete tootjatega kokku, et kõikidele klientidele antakse teavet seadmete uuenduste kohta.

3 RAKENDAMINE

Riikide keskpangad rakendavad käesolevat raamistikku riigi tasandil niipea kui võimalik, kuid hiljemalt 2006. aasta lõpuks. Kuni käesoleva raamistiku rakendamiseni kehtivad olemasolevad siseriiklikud määrused/seadused ja keskpankade suhted sularahakäitlejatega jäävad endiseks. Raamistiku rakendamisel riigi tasandil kehtib kaheaastane üleminekuperiood, et krediidiasutused ja teised sularahakäitlejad jõuaksid kohandada menetlusi ja praegu kasutusel olevaid seadmeid. Üleminekuaj lõpeb siiski hiljemalt 2007. aasta lõpuks. Juhul, kui krediidiasutused ja teised sularahakäitlejad otsustavad pangatähti uuesti ringlusse mitte lasta, säilib neil võimalus lasta euro pangatähtedega seotud nõuded täita riigi keskpangal, vastavalt iga riigi keskpanga määratlustele.

Käesolev raamistik asendab eurosüsteemi eeskirju sularaha taasringlusse laskmiseks kasutatavate seadmete ja sissemakseautomaatide kohta, mille nõukogu võttis vastu 18. aprillil 2002. Seejuures ei mõjuta raamistik praegu kehtivaid lepingulisi suhteid, mis puudutavad nimetatud seadmeid.

© Euroopa Keskpank, 2005
Aadress: Kaiserstrasse 29, D-60311 Frankfurt am Main, Saksamaa
Postiaadress: Postfach 16 03 19, 60066 Frankfurt am Main, Saksamaa
Telefon: +49 69 1344 0; koduleht: <http://www.ecb.int>; faks: +49 69 1344 6000; teleks: 411 144 ecb d

Kõik õigused on kaitstud. Taasesitus õppe- ja mitteäriilistel eesmärkidel on lubatud, kui viidatakse algallikale.

ISBN 978-92-899-0082-9 (elektroniline versioon)